

Staro pismo

Tea Benčić Rimay

(iz romana *Nesvjestice*)

jelina. Tiha noć, sveta noć. Nije Božić. To je ona bjelina tek nedavno umirenog nebeskog snijega, mekog i sjajnog u nježno posrebrenoj noći.

Vidim s prozora: tanka stabla snijeg čini nestvarnim, bližim slici u dječjim crtankama nego stvarnom pejzažu; izduženi krovovi kuća sjajnog odsjaja od uličnih svjetiljki, nekoliko dubinom bjelina povezanih dvorišta, mramornih zidića. Nazire se bijela cesta, a tamo u crnoj slutećoj dubini udaljeni šum stakljenja i mrmora promrzle rijeke. Sve je bijelo kao nekada u djetinjstvu, baš oko Svetog Nikole, kada se u zraku osjećao dolazak tajanstvenog. Mrak koji nije mrak već svjetlom biva, miris mandarina, miris svježine one tople hladnoće što je crvenjela lica i razvlačila usne u osmijeh. Ovo je vrijeme noćnih lampica. One caruju u toplim sobama, podržavaju svaku misao, paze da i pokreti budu odmjereni, nježni i promišljeni. Otvaram svoju ladicu starog pisaćeg stola. Tajnu ladicu. Ništa bez tajne u ovakvoj noći. Uzimam konačno u ruke pismo iz škrinjice, pisano rukom, na ostarjelom žućkastom papiru u kojem se tinta tek rubno prelijeva u dubinu meke površine. Čitam poznati rukopis, toliko sličan mom, očevom, djedovom, premda iz nekog još starijeg doba. Sva su doba iza, osim ove lude prezentnosti koju lovim strahom i drhtanjem zbog nečega što ću tek pročitati.

Ako je još u starom romantičarskom dobu bilo moguće, premda ne i uobičajeno (štoviše, skaredno) da Tatjana piše ljubavno pismo Onjeginu, pitam se, zašto je to tako teško u ovom dobu, u kojem je sve dozvoljeno. Može li se danas napisati pismo u kojem će najvažniji biti odjeci iznutra, iz osjetljivosti, iz zaboravljene i zatravljenе emocije (Hadrijane, Hadrijane!), kada ona postaje nepoćudna, neprimjerena dobu, načinima, vjerovanju. Iz te težine, ali moje neprekidne potrebe za neredom, koja je zapravo strastvena potreba za unutrašnjim redom i poretkom stvari koje usustavlja sam Svemir koji u Vama pronalazim, odlučujem se na to svetogrđe, na taj gnjusni čin otkrivanja svojih osjećaja čak i na onim mjestima koje Vi nećete sasvim razumjeti okovani navikama i pristajanjem na tradicionalne obiteljske zakone. Izlažem se opasnosti, sačuvaj me Bože, da kažem i nepoćudne riječi da pristala bih da Vam budem tajna, da Vam budem svećenica, da Vam budem ljubavnica, prostakuša ili plemkinja, da Vam budem bilo tko, makar i nepostojeća – tim bolje – samo jedno Vas molim, nikada me nemojte izdati. I nikada mi nemojte reći bilo što ako ne dolazi iz čistoće Vašeg srca, neuprljanog proslim životima u kojima mene nije bilo, pa tako ni Vas. Odluku na ovo pismo potkrijepila je jedna snažna spoznaja koja se tako naglo osvijestila kad sam, u Vašem prisustvu ugledala možda i sasvim nepostojeću i samo meni vidljivu svjetlost žudnje u plavetnilu Vaših očiju, taj probuđeni trag sunca koje

dolazi iz duše i probija pogledom moju zjenicu, sasvim blizu, neskriveno, otvoreno, jasno. Premda ste, prestrašeno iznutra, a sigurno i gorljivo izvana, izgovarali svoju jedinu priznatu ljubav prema smrti i nestajanju, ja sam sve više postajala svjesna da nama je, tek sada, možda baš u tom trenutku, dano pravo na život.

Ja pišem Vama, slijedeći vašu nehrabru ideju (a ideje su uvijek sumnjive i često im nedostaje potkrijepljnost unutrašnjeg sagledavanja) da je sve što se između nas događa u mom načinu. Ne znam kako da Vam otkrijem da je taj način postojeći samo zato jer ste ga Vi izazvali. Toga načina inače nema. Ovime od Vas ne očekujem da prihvatite, zajedno sa mnom, neki osjećaj odgovornosti, dužnosti ili krivnje, jer u svemu što u tako osjetljivim i svijetlim čistinama između nas postoji, ne traži mjesto odgovornosti, dužnosti ili krivnji. Putanja tog odnosa imala je svoje izvorište u našem potpuno identičnom odustajanju od svakog oblika prepoznavanja i blizine. Pravi osjećaji zatvorili su se u magnovenju prošlog, u povredama i uvjerenju da ogled u Drugome nije moguć. Bili smo spremni umrijeti zajedno, svaki iz svoga kućišta, umorni od kutija Pandore koja nas je činila ravnodušnima, premda još uvijek dovoljno svojim da se odupremo licemjerstvu i lažima koje bi htjele ući u ono što se još jedva i moglo nazvati nekim životom. Životarenjem, ili pak naprosto promatranjem kako to čine drugi, naporni i dosadni u igrama s nepostojećom, a njima tako dragom Gospodom Konvencijom. Već u prvom susretu s Vama, osjetila sam da sakrivate u svojoj zaključanoj škrinjici nešto sasvim moje.

To što sam vidjela potpuno me pomaknulo, jer u istom trenutku Vi ste ugledali mene. Kao da su sve dosadašnje linije života prestale postojati. Osmijeh koji ste mi uputili, osmijeh koji pamtim jer Vam je potpuno promijenio izraz lica i oduzeo mi dah, vraćajući me ludoj imaginaciji koja je za mene oduvijek bila jača od stvarnosti, postao je poziv, priziv, čak i ne sasvim svjestan (kako Vama, tako i meni), a istodobno se događalo da sam se u Vašoj blizini osjećala toliko mirno i dobro da me to gotovo počelo smetati.

Strah se susreo s Vašim strahom, Počeli ste izgovarati neočekivane riječi, sanjati moje snove, zamjećivati dugu, kako na nebu, tako i u vodi... Ne znam smijem li izgovarati tako otvorene rečenice (ali ovo me pismo štiti od srama kojeg bih osjećala da Vam to negdje uživo izgovaram), učinilo mi se da ste me odjednom ugledali. Ili je to moja drhtava i uznemirena želja da me vidite onako kako ja vidim Vas?

Ja pišem Vama, jer toliko toga Vam trebam reći. Ali ja znam da Vama riječi ne znače isto što i meni, da Vi uvijek sumnjate u izgovoreno, da istinu koju Vam kazujem pripisujete literarnosti i mojoj snažnoj privrženosti estetskom. Ali i ta istina, ako uopće jest, izazvana je Vašim postojanjem, onim najosjetljivijem i tako malo otvorenim za mene zbog Vaše nagle želje da prevarite vrijeme i stavite me negdje u prošlo, negdje u nemoguće, negdje u nigdje. Prepoznajem Vaše nježno i Vaše okrutno, jer taj strah između teško da ih i odvaja, ma koliko sigurni u mene, Vi ćete uvijek sumnjati i pretpostavljati, a samo bi trebali dozvoliti da u tom prostoru slobode koji za mene otvarate i sami budete slobodni. Ili da kažete, samo onako kako Vi to znate: To se ne smije... A ja ću Vas uvjeravati, ma koliko god to bude potrebno, da se smije, jer ako je nekome, kao nama, dano pravo na život, trebamo od njega uzeti sve što hoćemo, ako hoćemo.

Ja pišem Vama, jer Vi ste moja pratnja, jer ja sam Vaša pratnja. I kad me ne bude, Vi ćete me osjećati najviše. Znati ćete da ležim sama i tužna, kao da i ne znam za ljubav, mirna, poput posječene stabljike. Neću Vas čuti, ali ću znati da mi Vi govorite i da je Vaš glas sam, i da je noć i da Vas nitko neće čuti ni vidjeti kako se u krevetu uspravljate kada podižete ruke prema zidovima. Ja ću ležati u tami i slušati u mrmoru kiše Vaš glas, i možda, u svjetlucanju crvenog stakla na stolu, ugledam uporno svjetlo Vaših očiju. U takvoj jednoj noći, kao u svim noćima, u svim danima, samo ja ću biti Vaša jedina, blagoslovljena među ženama. Tek tada ćete se zaprepastiti nad ovim pismom koje dolazi tako puno unaprijed, kako Vam je bilo dano pravo na život u vrijeme kad je dano i meni, a jedino što ste Vi tada rekli, zbunjeni i zatečeni čudesnim promjenama u svome životu, nemirni od nereda u vašem ustaljenom redu, protkani tradicijom patrijarhalnih dominacija, malim, usađenim taštinama kao zidovima koji dobro služe da ništa ne može prodrijeti do Vaše stvarne osjetljivosti, Vi ste, protkani vinom, umorom i strahom, rekli: To se ne smije.

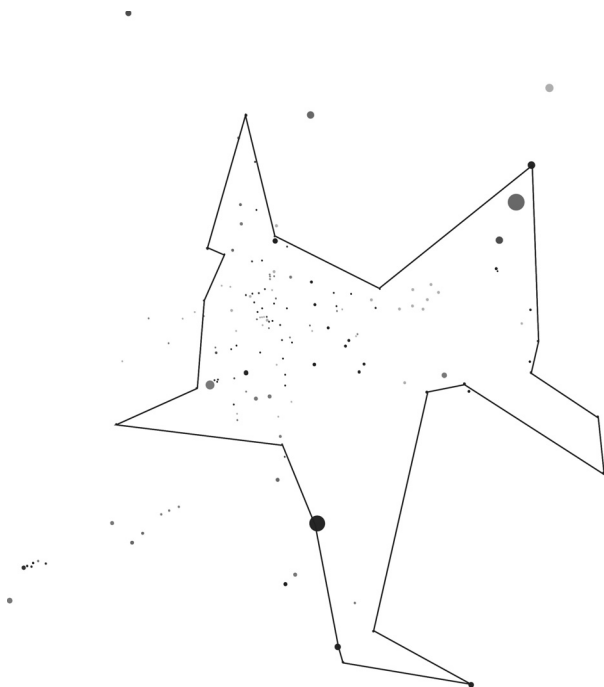
Ja pišem Vama, da Vam sa stidom i strahom saopćim da se u ljubavi sve smije i da se u ljubavi ništa ne pretpostavlja. Ali upravo na ovom mjestu moj je način prešao granice, jer Vi ne osjećate to što osjećam ja, jer vi niste lebdjeli na onom pragu koji me i sad poziva, jer vi niste prepoznali trenutke u kojima nam je, baš nama, zajedno, dano pravo na život. Nikada sa mnom niste plesali valcer. Vi ne vjerujete, Vi se ne dajete. Vi uživate u mom načinu, Vama godi zacjeljivanje rana. A ja Vas ljubim, onako kako Vi to kažete udaljeni od mene tek za jedno dvorište s voćnjakom marelica. I Vi ćete biti sretni kada dobijete ovo pismo, reći: ovo je najljepše ljubavno pismo ikada napisano. I time ćete opet otkloniti sebe, kome je pismo upućeno. Ma koliko ono godilo Vašim, sada otvorenim ranama. Govorit ćete mi sve što ste proživjeli, htijuci se tako, i nesvjesno, još dublje zavući u prošlost. Vi ćete se opiti, izazvati skandal. A mene više nema, čak ni u blizini Kupe, naše najljepše rijeke, gdje ste me jednom dodirnuli usnama. Nema me nigdje, jer sam tu, i pišem Vama

Sad ja kažem: a to se ne smije. Kao što nismo smjeli biti tamo gdje smo kriomice bili, kao što mi niste smjeli kupiti zlatnu haljinu od lana govoreći kako se smije, mora, može, jer je tu i jer je prezentno. Izgovorili ste moje ime. Izgovorite ga opet, u bilo kojem vremenu. Jer ljubav vrijeme ne poznaje.

Tako je pisala. Njemu. Koliko patnje ili osjećaja stida, obojanosti emocijom, ima pismo starije od pedeset godina?! Je li to oprostajno pismo, uronjeno u čistu nesvjesticu? Nesvjestica izranja kao stanje kojem ništa nije prethodilo, kao da se nikada ništa pročitano ili doživljeno nije formiralo u iskustvo, ili se pak lažno privija i prilagođava tom čudnom stanju u kojem se svijet iznova začinje. Čitala si previše, draga moja plemkinjo, opominje onaj usjekli racio i zabija se ravno u površinu srca.

Svemir se ne snalazi, mijenja mjesto. Kažnjava krive. Eto, i to je razlog zašto ovo pišem. Mogu li se izravnati neravnine? Može li istina koji put prevladati čvrsto ukorijenjene laži, ili, može li Osjećaj, nježan i spoznajan, bar na trenutak, prevladati grubo, agresivni Razum?

Pogled kroz prozor kaže mi da može. Jer u meni se srebrenkast mir ove tihe noći u kojoj sve vidim čisto i jasno. I pismo koje čitam daje mi vjeru da je moja Crnokosa plemkinja imala pravu i veliku ljubav. Podržava me bjelina. Ta čistoća kojoj hrlim, i sada bih najradije istrčala u tu snježnu idilu, bacila se u snijeg i napravila anđela. Ali anđeli su ionako uz mene. To znam jer osjećam, jer ne živim konstrukcije, jer sam sama i imam savjest. Moje nesvjesticke sklupaju okvir za ljubav, nikada mržnju.

Zona Zaljubljenih